

KVANTIFIKÁCIA V PRIRODZENOM JAZYKU (VIII)

Marián Zouhar¹

Azda najvážnejší argument proti kvantifikátorovému chápaniu deskripcií je založený na fenoméne tzv. nedostatočných deskripcií. Diskusiu o deskripciách a obhajobu kvantifikátorového chápania deskripcií uzavrieme analýzou práve tohto problému. Výsledkom bude konštatovanie, že ide síce o vážny problém, nedotýka sa však jadra kvantifikátorového chápania, teda návrhu, akú logickú formu majú výroky obsahujúce deskripcie. Problém nedostatočných deskripcií necháme z istého uhľa pohľadu otvorený, ale iba preto, že s kvantifikátorovým chápaním deskripcií sú kompatibilné rôzne riešenia, takže nemusíme vybrať jedno z nich; niektoré možné riešenia aj načrtne.

2.18 Strawson a referencializmus

Na problém nedostatočných deskripcií poukázal už P. F. Strawson vo svojej slávnej polemike s Russellovou teóriou deskripcií. Pripomeňme, že podľa Russella je podstatnou funkciou určitého člena (vyskytujúceho sa v deskripciách) to, že naznačuje jedinečnosť. Ak teda máme vetu tvaru „/The/ F je G “, tak podľa Russellovej teórie takáto veta konštatuje (okrem iného) existenciu práve jedného objektu, ktorému sa dá pravdivo pripísať predikát F .² Strawson napadol Russellovu teóriu z rôznych aspektov a jedným z nich bolo aj poukázanie na to, že sa nevie vyrovnáť s nedostatočnými deskripciami. Aby som bol presný, Strawson neprišiel s myšlienkou, že Russellova teória sa mýli, ak tvrdí, že funkciou určitého člena je naznačiť jedinečnosť; Strawson Russellovi vyčíta skôr to, že jeho teória deskripcií nedokáže zabezpečiť, aby určitý člen aj naozaj plnil túto funkciu v takej podobe, v akej to prezentuje Russellova koncepcia. Inými slovami, Strawson súhlasí s tým, že funkciou určitého člena je zabezpe-

¹ Táto štúdia vznikla v rámci grantového projektu VEGA č. 2/6136/26 *Referencia, kvantifikácia, predikácia*.

² V deskripcii „/the/ F “ výraz „ F “ predstavuje tzv. nominálnu časť, ktorú budeme nazývať aj *predikát deskripcie*. Napríklad v deskripcii „/the/ človek, ktorý ako prvý oboplával Zem“ je zložený výraz „človek, ktorý ako prvý oboplával Zem“ nominálnou časťou, resp. predikátom deskripcie.

čiť jedinečnosť, ale domnieva sa, že Russellova teória na to nemá adekvátne nástroje a jedinečnosť treba teda vysvetliť pomocou iných prostriedkov. A tým správnym prístupom má byť práve referenčné chápanie deskripcií.

Kľúčový citát znie:

Uvažujme o vete „The table is covered with books“ („/The/ stôl je pokrytý knihami“). Určite možno povedať, že pri každom normálnom použití tejto vety výraz „the table“ („/the/ stôl“) sa používa jedinečne referenčným spôsobom, t. j. tak, aby sa vzťahoval na jeden určitý stôl. Ide pritom o celkom striktné použitie určitého člena v tom zmysle, v akom o jeho používaní píše Russell na 30. strane svojho diela *Principia Mathematica*, t. j. „také striktné, aby implikovalo jedinečnosť“. Na tej istej strane Russell hovorí, že striktné použitý zvrät formy „the so-and-so“ bude aplikovateľný len vtedy, keď jestvuje jedno a nie viac než jedno to a to („a so-and-so“). Očividne nie je pravda, že zvrät „the table“ vo vete „The table is covered with books“ použitej normálne „bude aplikovateľný iba vtedy, keď jestvuje jeden a nie viac než jeden stôl“. Skutočne tautologicky platí, že v takom použití tento zvrät bude aplikovateľný iba vtedy, keď jestvuje jeden a nie viac než jeden stôl, *na ktorý sa referuje*, a že výrazu budeme rozumieť tak, že je aplikovateľný iba vtedy, keď jestvuje jeden a nie viac než jeden stôl, ktorý vystupuje ako predmet referencie (Strawson 1992, 136).

Strawson teda konštatuje, že použitie výrazu „the table“ vo vete

(1) The table is covered with books

bude s istotou implikovať jedinečnosť iba v prípade, že deskripciu použijeme referenčne. Hovorca má totiž na mysli konkrétny objekt, ktorý chce použitím deskripcie vyčleniť. Keby sme prijali Russellovu koncepciu, prišli by sme o takúto istotu, pretože by sme sa – obrazne povedané – museli spoliehať na svet, či bude existovať práve jeden objekt vyhovujúci deskripcii; ak sa však spoliehame na seba, resp. na hovorcov používajúcich daný jazyk, máme istotu, že deskripciu použijeme jedinečne.

Deskripcia „the table“ je nedostatočná v tom zmysle, že existuje viac ako jeden predmet, ktorý spadá do extenzie predikátu „table“. Extenzia empirického predikátu je vždy určená aj stavom sveta, a to je faktor, ktorý nevieme ovplyvniť. Okrem toho často používame deskripcie na vyčlenenie jedného predmetu, hoci vieme, že do extenzie príslušného predikátu patrí oveľa viac predmetov. Táto skutočnosť zrejme nasvedčuje tomu, že Strawson poukázal na zásadný fakt. A ak máme zladíť to, že deskripciu používame jedinečne, s tým, že si často uvedomujeme, že do

extenzie predikátu z deskripcie patrí viacero predmetov, odvolanie sa na referenčné používanie deskripcií je viac než prirodzené. S takouto úvahou nemusí mať problém nikto, ba dokonca ani russellovec. Domnievam sa, že aj keď prijmeme takúto úvahu, nemusí to automaticky znamenať, že deskripcie považujeme za *sémanticky* referujúce výrazy. Na túto odpoveď môže strawsonovec reagovať nasledujúcim spôsobom: „V poriadku. Stojíš však pred vážnym problémom, pretože na jednej strane odmietaš, že do *sémantického* obsahu deskripcie patrí referent, a tvrdíš, že doňho patrí skôr množina objektov, ktoré patria do extenzie predikátu z deskripcie, ale na druhej strane stále si nevyriešil problém nedostatočných deskripcií. Musíš teda prijať dôsledok Russellovej teórie, že výroky obsahujúce nedostatočné deskripcie sú automaticky nepravdivé, hoci – v rozpore s týmto dôsledkom – ich často používame na to, aby sme povedali niečo pravdivé.“³

Treba uznať, že táto úvaha je korektná a že obhajca Russellovej teórie s tým musí niečo urobiť. Prv, než prejdeme k možným russellovským odpoveďami, pozrime sa na určitú, v istom zmysle krajnú verziu referenčnej stratégie.

2.19 Určitý člen ako demonstratívum

Určitý člen sa v angličtine často používa vtedy, keď hovorca chce niečo povedať o veci, ktorá sa už v predchádzajúcej časti rozhovoru spomenula alebo ktorá sa nachádza v hovorcovom okolí, takže ju môže (prípadne ju pred chvíľou mohol) vnímať. V prvom prípade určitý člen (resp. deskripcia, ktorá sa ním začína) funguje ako anaforický výraz, v druhom prípade zase ako demonstratívny výraz. Nepochybne je faktom, že určitý člen sa dá takto použiť (hoci na druhej strane to ešte nemusí znamenať, že si to vynucuje nerussellovskú *sémantiku* pre určitý člen).

³ V záujme spresnenia treba uviesť jednu poznámku na margo problému nedostatočných deskripcií: Deskripcie ako také nie sú nedostatočné, ale v kontexte výpovede môže byť nedostatočné ich použitie. Inými slovami, nedostatočné je také použitie deskripcie, pre ktoré platí, že predikát deskripcie v danom použití má viacprvkovú extenziu. Túto poznámku treba mať na pamäti najmä v súvislosti s tým, že to, čo nazývame „nedostatočné deskripcie“, sa v angličtine zvyčajne označuje termínom „incomplete description“ (t. j. „neúplná deskripcia“). Toto označenie však evokuje syntaktickú neúplnosť v tom zmysle, že do daného výrazu treba doplniť ďalší výraz alebo výrazy na to, aby sme dostali kompletnú deskripciu. Takto to však nie je, ako je zrejme aj z formulácie problému – o syntaktickej neúplnosti sa tu nehovorí; podobne sa tu nehovorí ani o syntaktickej nedostatočnosti.

Ak sa deskripcie považujú za sémanticky referujúce výrazy, problém nedostatočných deskripcií sa tým ešte nemusí automaticky odstrániť. Ide totiž o to, že ak je deskripcia nedostatočná v tom zmysle, že kvantifikátorové chápanie deskripcií vedie k nesprávnym predikciám (t. j. predpovedá, že výrok, ktorý sa považuje za pravdivý, je v skutočnosti nepravdivý), pretože jej vyhovuje viacero predmetov, tak rovnako nedostatočná musí byť aj v tom, že existuje viacero predmetov, ktoré môžu byť jej referentom (keďže spadajú do extenzie predikátu deskripcie). Strawson tento problém rieši tak, že zodpovednosť prenáša na hovorcu – hovorca má na mysli konkrétny predmet a ten chce použitím deskripcie vyčleniť. V takom prípade nezáleží na tom, koľko možných kandidátov vyhovuje predikátovému výrazu z deskripcie. Je však zrejmé, že ak takáto stratégia má fungovať, musí sa predpokladať to, že hovorca má k dispozícii aj nejaký iný identifikačný prostriedok, ktorým vyberie jeden z predmetov vyhovujúcich predikátu z deskripcie a určí tak, že práve na tento predmet bude referovať použitím deskripcie. Môže na to použiť rôzne prostriedky – vlastné meno, inú deskripciu, ostenziu, vizuálny kontakt atď. Z nášho pohľadu je dôležité to, že medzi vhodné prostriedky patria aj demonstratívne výrazy. Konceptia určitého člena ako demonstratívneho výrazu – zdá sa – priamo zlučuje použitie deskripcie s použitím demonstratívneho výrazu v tom zmysle, že hovorca nepotrebuje ďalší identifikačný prostriedok; postačujúcim identifikačným prostriedkom je sama deskripcia. V sémantike demonstratívnych výrazov je totiž zakomponované to, že na vyčlenení predmetu sa podieľa okrem sémantického obsahu výrazu aj hovorca svojimi intenciami.

Práve nedostatočné deskripcie sa považujú za jasnú evidenciu v prospech takéhoto chápania určitého člena. Určitý kompromis s Russellovou teóriou a vo všeobecnosti kvantifikátorovým chápaním deskripcií navrhuje J. Hornsbyová:⁴

Návrh spočíva v tom, že určitý člen „the“ je dvojznačný. Tam, kde sa má čítať ako operátor jedinečnosti, správne pravdivostné podmienky určí russellovský prepis deskripcie. V prípade, že je zamýšľané takéto čítanie, bude hovorca často používať deskripciu nereferenčne. „The“ sa dá takisto chápať ako demonstratívum. To, či sa má v danom výskyte chápať takto, môžeme zistiť tak, že sa spýtame, či veta „That F is G “ („Tamto F je G “) predstavuje adek-

⁴ Návrh, podľa ktorého sa určitý člen správa podobne ako demonstratívne výrazy, je pomerne rozšírený. Hlásia sa k nemu ďalej napríklad Brinton (1977), Burge (1974), Peacocke (1998), Reimer (1992), Wettstein (1981) alebo Wilson (1978).

vátnu parafrázu danej výpovede „The *F* is *G*“. Ak predstavuje, určitý člen utvára z výrokovej formy singulárny výraz a deskripcia má predpoklady na referenčné používanie (Hornsby 1977, 33 – 34).⁵

Druhá alternatíva prichádza podľa Hornsbyovej do úvahy predovšetkým v prípadoch, keď vo svete existuje viac ako jeden predmet, ktoré vyhovujú deskripcii. Tento návrh však patrí medzi prístupy, ktoré preferujú komplikovanejšiu sémantiku na úkor jednoduchšej sémantiky v tom zmysle, že predpokladajú viacznačnosť určitého člena. Z metodologických dôvodov je lepšie, ak je teória čo najjednoduchšia, a preto koncepcia, ktorá nebude predpokladať viacznačnosť určitého člena – ako je to napríklad v prípade Russellovej teórie – je vhodnejšia. Zavedenie viacznačnosti treba považovať za krajný krok, ktorý má svoje opodstatnenie iba v prípade, keď sa všetky ostatné možnosti už vyčerpali.⁶ To sa však v prípade sémantiky určitého člena ešte určite nestalo.

Pozoruhodný návrh, ktorý do istej miery vysvetľuje aj javy, na ktoré naráža Hornsbyová, je obsiahnutý v teórii Davida Kaplan (pozri Kaplan 1989, 583 – 584). Podstata Kaplanovho návrhu spočíva v tom, že deskripcie síce nefungujú ako demonstratíva, ale skôr patria medzi faktory určujúce referenty demonstratív. Zmysluplné použitie demonstratívneho výrazu hovorca spravidla sprevádza určitými intenciami, ktorých úlohou je vyčleniť referent daného použitia demonstratíva. Tieto intencie sa navonok prejavujú napríklad gestami, mimikou, pohľadmi atď. Kaplanov návrh potom hovorí, že použitie deskripcie má v podstate rovnaké postavenie ako napríklad gesto, t. j. je určitým vonkajším prejavom hovorcových intencií zameraných na vyčlenenie určitého objektu. Vezmime si ako príklad opäť vetu (1). Podľa Strawsonovho zadania má hovorca na mysli konkrétny stôl a vyslovením vety (1) chce niečo povedať o tomto stole. Podľa Kaplanovho prístupu by sme mohli v takomto prípade povedať, že deskripcia „the table“ hrá akúsi zástupnú úlohu a hovorca ju použil namiesto demonstratíva. Mohli by sme to reprezentovať takto:

(2) That_[the table.] is covered with books

Ukazovacie zámeno „that“ je fakticky zamlčané a namiesto neho hovorca vysloví prostriedok, ktorý je vonkajším prejavom jeho intencií. V hra-

⁵ Analogický test navrhuje aj Peacocke (pozri Peacocke 1998, 208).

⁶ Zaujímavé úvahy o podobných metodologických dôvodoch možno nájsť aj v Kripke (1979).

natej zátvorke pri slove „that“ sa nachádza jazykový prostriedok, ktorým sa má opísať označovaný predmet (t. j. použitá deskripcia) a šípka naznačuje jeho demonstratívne použitie. Keď použijeme demonstratívum, často ho sprevádzame gestom. Nie je však v našich silách, aby sme vyslovenie demonstratíva zároveň doplnili verbálnou indikáciou intencií vyčleniť konkrétny predmet – buď vieme vysloviť demonstratívum, alebo výraz zachytávajúci naše intencie. Použitie demonstratíva bez naznačenia intencií by bolo pre adresáta nezrozumiteľné, a preto si zvolíme druhú možnosť. V každom prípade je však zrejmé, že ak sa budeme riadiť Kaplanovým návrhom, nebude to znamenať, že určitý člen sa podobá demonstratívu a že deskripcie používame podobne ako demonstratívne výrazy. Skutočným referujúcim výrazom bude nevyslovené demonstratívum, ktoré môžeme identifikovať pri analýze danej výpovede, a ilúzia referenčných deskripcií vzniká jednoducho preto, že sa použijú namiesto demonstratív. To neznamená, že aj preberajú sémantiku demonstratív.

Nezávisle od toho, či sme ochotní Kaplanov návrh prijať alebo neprijať, je zrejmé, že sa pomocou neho dajú vysvetliť mnohé, ba možno dokonca aj všetky javy, na ktoré sa odvolávajú obhajcovia demonstratívneho používania určitého člena. Jeho veľkou prednosťou je najmä to, že problematiku, ktorá sa zdanlivo týkala deskripcií, transformuje na problematiku, ktorá sa týka demonstratívnych výrazov bez toho, aby sa medzi takéto výrazy zaradili aj deskripcie.

2.20 Tri russellovské stratégie

Predjme teraz k niektorým návrhom, ako riešiť problematiku nedostatočných deskripcií v rámci russellovskej teórie deskripcií.⁷

V prvom rade si treba uvedomiť, že problém nedostatočných deskripcií nie je problémom deskripcií ako výrazov, ale skôr problémom používania deskripcií. Veľmi ľahko si vieme predstaviť korektný russellovský prístup, ktorý túto ťažkosť odmietne ako pseudopráblém. Takýto russellovec môže argumentovať v tom zmysle, že Russellova teória deskripcií je v prvom rade teóriou logickej formy výrokov obsahujúcich

⁷ V istom zmysle možno považovať aj uvedenú Kaplanovu koncepciu za riešenie problému nedostatočných deskripcií v rámci Russellovej teórie, pretože Kaplanov návrh je dobre zlučiteľný s Russellovou teóriou deskripcií - deskripciou, ktorá funguje ako prejav hovorcových intencií možno analyzovať russellovsky.

deskripcie. Predpisuje, aké faktory treba brať do úvahy pri určovaní pravdivostných podmienok danej vety. Hovorí, že výrok obsahujúci deskripciu – ak má byť pravdivý – bude implikovať existenciu práve jedného predmetu vyhovujúceho deskripcii. Od tejto veci treba oddeliť výber univerza, vzhľadom na ktoré sa má daný výrok ohodnotiť ako pravdivý či nepravdivý. Pripomeňme, že Russellov zápis výroku s deskripciou obsahuje premenné, predikátové písmená, výrokové spojky, kvantifikátory a znak identity. Druhá vec však je to, čo je oborom premennosti premenných; určiť to nie je v kompetencii teórie logickej formy, akou je aj Russellova koncepcia. Teraz možno povedať, že problém nedostatočných deskripcií vzniká vtedy, keď sa vyberie také univerzum, ktoré obsahuje viacero predmetov spadajúcich do extenzie predikátu z deskripcie. Problém teda pramení z výberu univerza, nie z teórie logickej formy. Ak teda máme niečo korigovať v záujme eliminácie problému, tak to nemusí byť Russellova teória, ale skôr určité mimologické a mimosémantické faktory. To znamená, že logickú formu výrokov s deskripciami netreba korigovať iba preto, že existujú niektoré situácie, v ktorých použitie danej deskripcie nie je jedinečné. Samozrejme, obhajca takejto stratégie netvrdí, že problém nedostatočnej deskripcie neexistuje; uznáva, že existuje, len tvrdí, že to nie je problém Russellovej koncepcie. Jeho riešenie nie je v kompetencii logicko-sémantickej teórie, ale skôr v kompetencii napríklad teórie pragmatiky jazyka. A ak niekto požaduje, aby sa s týmto problémom vyrovnala Russellova teória, jedno-ducho pletie kompetencie.

Treba povedať, že takýto postoj nie je v literatúre príliš rozšírený, hoci ho možno považovať za odôvodnený. Dôvod zrejme spočíva v tom, že mnohí filozofi – pod vplyvom oxfordských filozofov prirodzeného jazyka – považujú sémantiku za disciplínu, ktorá má určiť význam, resp. pravdivostné podmienky výrokov realizovaných v konkrétnych rečových situáciách. Russell sám však logickú sémantiku (do ktorej patrí aj jeho teória deskripcií) nepovažoval za súčasť akejsi teórie komunikácie. Osobne dávam prednosť naznačenému prístupu s dodatkom, že treba prijať účinnú teóriu, ktorá vysvetlí, prečo v komunikácii nedostatočné deskripcie nespôsobujú vážnejšie prekážky. Nebudem ho však ďalej rozvíjať, keďže v literatúre sú omnoho populárnejšie prístupy, ktorým sa treba podrobnejšie venovať.

Medzi najrozšírenejšie teórie, ktoré sa zaoberajú problémom nedostatočných deskripcií v kontexte russellovskej teórie deskripcií, možno zaradiť tie, ktoré patria do niektorého z nasledujúcich dvoch prístupov:

- a) tzv. *explicitný prístup*, podľa ktorého sa deskripcia dopĺňa o určitú novú informáciu tak, aby jej vyhovoval práve jeden objekt z univerza;
- b) tzv. *implicitný prístup*, podľa ktorého sa univerzum zúži tak, aby sa v ňom nachádzal práve jeden objekt vyhovujúci danej deskripcii.

Explicitný prístup spočíva v tom, že ak hovorca v konkrétnej situácii použije vetu formy⁸

$$(3) \quad /The/ F \text{ je } G,$$

pričom v univerze existuje viac ako jedno indivídium spadajúce do extenzie predikátu F a zároveň z komunikačného kontextu je zrejmé, že zamýšľal povedať niečo pravdivé a adresát hovorcovu výpoveď tak aj pochopil, tak to, čo hovorca vyslovil, možno rovnako dobre vysloviť aj použitím obohatenej vety

$$(4) \quad /The/ \text{ indivídium, ktoré je } F \text{ a } H, \text{ je } G.$$

Inými slovami, hovorca „má v zálohe“ doplnkovú informáciu, ktorú je schopný napríklad na požiadanie doplniť, vďaka čomu bude v univerze existovať práve jedno indivídium, ktoré vyhovuje doplnenej deskripcii.

Implicitný prístup zase spočíva v tom, že ak hovorca v konkrétnej situácii použije vetu formy (3), pričom deskripcia „/the/ F “ by bola opäť nedostatočná, keby sa aplikovala na celé univerzum, tak obor premennosti premennej x vyskytujúcej sa v nasledujúcej formálnej reprezentácii vety (3):

$$(3^*) \quad (\exists x)(Fx \wedge (\forall y)(Fy \rightarrow x = y) \wedge Gx)$$

nie je totožný s celým univerzom, ale iba s určitou, kontextuálne stanovenou podmnožinou univerza. Samozrejme, výber podmnožiny univerza je závislý od viacerých faktorov, predovšetkým kontextu použitia a hovorcových kritérií.

Vezmime si príklad. Predpokladajme, že hovorca vysloví vetu (1). Explicitný prístup predpokladá, že hovorca určitú informáciu zamlčal, teda nevyslovil takú vetu, ktorá by vyjadrovala zamýšľanú propozíciu, ale použil vetu, ktorá vyjadruje informačne chudobnejšiu propozíciu. Keďže je to tak, hovorcovi nebude robiť najmenší problém doplniť na

⁸ Explicitný prístup obhajoval už W. Sellars; pozri Sellars (1954).

požiadanie informáciu a adresátovi prípadne nerobí problém z kontextu použitia úplnú informáciu dešifrovať. Ak teda hovorca vysloví vetu (1), môže mať na mysli napríklad propozíciu vyjadrenú vetou

(5) /The/ stôl, ktorý sa nachádza tamto, je pokrytý knihami.

Výraz „tamto“ funguje ako demonstratívum, ktorým možno identifikovať miesto, a vďaka tomu deskripcii „/the/ stôl, ktorý sa nachádza tamto“ bude vyhovovať práve jeden stôl (samozrejme za predpokladu, že na identifikovanom mieste – ktorým môže byť napríklad aj celá miestnosť či budova – sa bude nachádzať práve jeden stôl). Implicitný prístup volí iné vysvetlenie, ktoré môže byť z istých dôvodov, ku ktorým sa ešte dostaneme, efektívnejšie a vhodnejšie. Podľa implicitného prístupu netreba od hovorca očakávať, že bude mať k dispozícii doplňujúcu informáciu uvedeného druhu, ale jeho výpoveď treba vzťahnúť na konkrétnu situáciu. Inými slovami, keď hovorca vyslovil vetu (1), určite nemal v úmysle povedať niečo o celom univerze v tom zmysle, že v ňom existuje práve jeden stôl a že je pokrytý knihami. Skôr mal v úmysle povedať niečo o konkrétnej situácii. Jeho výpoveď by sa teda mala verifikovať vzhľadom na tento kontext či situáciu. Dajme tomu, že vysloví túto vetu v miestnosti, v ktorej sa nachádza práve jeden stôl. Prirodzene možno danú výpoveď ohodnotiť ako pravdivú za predpokladu, že tento jeden stôl je pokrytý knihami. To znamená, že pri verifikácii neberieme do úvahy celé univerzum, ale jeho podmnožinu, ktorú tvorí – dajme tomu – množina všetkých vecí v danej miestnosti. Takto sa docielí podobný efekt ako v prípade explicitného prístupu – zachová sa jedinečnosť a zároveň sa eliminuje jeden problém, ktorý údajne škodí Russellovej teórii deskripcii.

Spôsob, ako sme uviedli oba prístupy, naznačuje určitú príbuznosť medzi nimi. S. Neale dokonca vyhlásil, že ide iba o notačné variácie (pozri Neale 1990, 115). Existuje viacero dôvodov proti takémuto postoju a niektoré z nich časom aj uvediem. Neale podľa všetkého zamieňa fakt, že oba prístupy môžu viesť k rovnakým predikciám, s tým, že sa jeden prístup dá „bezo zvyšku“ previesť na druhý prístup. Určitý optimizmus je namieste v prvom prípade, nie však v druhom prípade.

V prvom rade si treba uvedomiť, že implicitný prístup predstavuje pomerne radikálny zásah do rámcovej sémantickej koncepcie; nejde teda iba o doplnenie nejakej teórie, ale o revíziu základov. Kým totiž russellovskú teóriu deskripcii doplnenú o explicitný prístup môžeme formulovať v kontexte klasickej sémantiky, podľa ktorej propozície sú funkcie

z možných svetov do pravdivostných hodnôt, pričom možné svety sa definujú na univerze ako určité distribúcie vlastností a vzťahov medzi prvkami univerza, tak pre implicitný prístup také niečo nie je možné. Ide o to, že ak sú propozície nositeľmi pravdivostnej hodnoty, tak propozície ako funkcie definované na možných svetoch musíme nahradiť iným chápaním propozícií. Naďalej síce je možné chápať propozície ako funkcie do pravdivostných hodnôt, ale nie je už možné stanoviť ako definičný obor danej funkcie množinu možných svetov. Z tohto dôvodu vznikla tzv. situačná sémantika, ktorá nahradila možné svety tzv. situáciami, ktoré môžeme považovať za akési „výseky“ možných svetov.⁹ Propozície sa takto definujú ako funkcie zo situácií do pravdivostných hodnôt. Každá situácia je vymedzená určitými parametrami, ako sú množiny individií (akési univerzá daných situácií), časové a priestorové súradnice a podobne. Situačnou sémantikou sa na tomto mieste nebudeme podrobnejšie zaoberať.

Ďalší rozdiel spočíva v tom, aké tieto dva prístupy majú epistemické nároky. Opäť si vezmeme určité použitie vety (1). Ako by vyzerala verifikácia v prípade explicitného prístupu? Hovorca by musel v prvom rade zistiť, či sa v univerze nachádza práve jeden stôl, alebo či je ich viac. To znamená, že o každom predmete z univerza by musel zistiť, či je, alebo nie je stolom. Potom by mohol pristúpiť k zisteniu, či daný jeden stôl – ak v univerze existuje iba jeden stôl – je, alebo nie je pokrytý knihami. Takýto spôsob verifikácie vyžaduje, aby hovorca získal určitú informáciu týkajúcu sa celého sveta.¹⁰ Na druhej strane v prípade implicitného prístupu sa niečo také nevyžaduje. Keďže nás zaujíma iba určitá situácia a predmety vyskytujúce sa v tejto situácii, zisťovanie, či sa tu nachádza práve jeden stôl, alebo či je ich viac, prípadne menej, je jednoduchšie,

⁹ Základná myšlienka situačnej sémantiky sa týka skutočnosti, že naše výpovede sa týkajú určitých situácií, nie sveta ako celku. Vezmeme si jednoduchý dialóg medzi A a B:

A: Čo sa včera dialo v uliciach Bratislavy?

B: Futbaloví fanúšikovia rozbíjali výklady na obchodoch.

Dialóg sa týka situácie, ktorá zahŕňa Bratislavu v určitom časovom okamihu, resp. intervale. Z hľadiska pravdivostných podmienok je teda relevantná práve táto situácia, nie stav sveta ako celku. Najznámejšiu verziu situačnej sémantiky vypracovali Jon Barwise and John Perry; pozri Barwise – Perry (1983), prípadne Barwise – Perry (1985), kde možno nájsť určité modifikácie.

¹⁰ Nestačí jednoducho nájsť jeden stôl a vzhľadom naň verifikovať dané použitie vety, pretože tým ešte nie je vylúčená existencia aj iných stolov vo svete. O danom nájdennom stole potrebujeme navyše zistiť, že je jediným stolom vo svete.

pretože túto informáciu potrebujeme získať o oveľa menšom počte vecí. Kým explicitný prístup vyžadoval, aby hovorca mal k dispozícii určitú informáciu o celom svete, implicitný prístup vyžaduje iba informáciu o danej situácii, čo je kognitívne oveľa skromnejšie.

Aj keď by sa dalo namietať, že ide o epistemický argument, ktorý nie je relevantný z hľadiska používania jazyka, treba dodať, že má určité implikácie práve aj pre používanie jazyka. Použitú deskripciu doplníme o dodatočné informácie v prípade, že nie je jedinečná v zavedenom zmysle. Lenže ako v prípade explicitného prístupu vieme, že deskripcia nie je jedinečná? Niekedy to môžeme vedieť pomerne ľahko, keď napríklad priamo vnímame dva objekty spadajúce do extenzie predikátu deskripcie, ale niekedy zistiť také niečo môže byť mimoriadne náročné, ak nie nemožné. Ostatne, pri komunikácii sa správame skôr „lokálne“ ako „globálne“. Keď použijeme vetu

(6) Najvyššia hora má viac ako 8000 metrov,

máme na mysli najvyššiu horu na Zemi, nie v celom vesmíre, hoci to explicitne netvrdíme. V podstate chceme, aby sa naša výpoveď verifikovala vzhľadom na situáciu na našej Zemi, nie vzhľadom na situáciu existujúcu v celom vesmíre.

V nasledujúcej kapitole rozvineme niektoré pripomienky namierené najmä proti explicitnému prístupu.¹¹

¹¹ Argumentmi namierenými najmä proti implicitnému prístupu sa podrobnejšie zaoberať nebudeme, no za osobitnú zmienku stojí jedna námietka, ktorú adresoval Scott Soames situačnej sémantike (pozri Soames 1986). Spočíva v tom, že ani situácie nie sú dostatočne jemné na to, aby sa niektoré očividne pravdivé tvrdenia neinterpretovali ako nepravdivé. Vezmime si príklad. Na večierku pripravujú pohostenie dvaja kuchári, pričom pripravujú rozdielne jedlá. Jeden hosť – bez toho, aby vedel, ktorý kuchár pripravil ktoré jedlo – vysloví vetu

(i) The cook is better than the cook
[/The/ kuchár je lepší ako /the/ kuchár],

pričom vyslovenie prvej deskripcie „the cook“ sprevádza gestom na jedno jedlo a vyslovenie druhej deskripcie „the cook“ zase sprevádza gestom namiereným na druhé jedlo (v oboch prípadoch ide teda o deferenčné použitie deskripcie „the cook“). Keďže podľa Russellovej teórie deskripcií veta s deskripciou implikuje jedinečnosť, tak z vety (i) vyplýva, že existuje práve jeden kuchár. Keby to však bolo tak, veta (i) bude protirečivá, pretože tvrdí, že jedno individuum je lepšie ako ono samo; relácia *byť lepší ako* je však ireflexívna. Preto – hoci daný hosť zamýšľal vysloviť niečo pravdivé svojím použitím vety (i) – v skutočnosti ide o nepravdivú vetu (dokonca nevyhnutne nepravdivú vetu).

2.21 Wettsteinova námietka

Už v roku 1981 poukázal Howard Wettstein na jeden problém, ktorému musí čeliť explicitný prístup.¹² Ak podľa explicitného prístupu treba deskripciu doplniť o ďalšiu informáciu, ktorá by zabezpečila jedinečnosť, je namieste otázka, ktorú konkrétnu informáciu treba doplniť. Podľa Wettsteina (pozri najmä Wettstein 1981, 246 – 247)¹³ sa často stáva, že (i) hovorca jednoducho nemá na mysli žiadnu ďalšiu informáciu, ktorú by do deskripcie doplnil, resp. (ii) nevie, ktorú konkrétnu informáciu sponedzi viacerých rovnako dobrých informácií vybrať. Wettsteinovu námietku si môžeme ilustrovať na príklade: Hovorca opäť v určitej situácii vysloví vetu (1). Keďže deskripciu „/the/ stôl“ nevyhovuje presne jedno individuum, treba ju nejakto doplniť. Lenže hovorca môže mať k dispozícii rôzne doplnenia; napríklad:

- (7) Stôl, na ktorý sa pozerám, je pokrytý knihami.
- (8) Stôl, ktorý som včera kúpil, je pokrytý knihami.
- (9) Stôl, ktorý sa nachádza v mojej pracovni, je pokrytý knihami.

Tento problém sa dá rozšíriť na ďalšie výroky obsahujúce kvantifikátorové výrazy. Iný známy príklad znie: V prístave je na lodi istá skupina námorníkov a iná skupina námorníkov sa nachádza na môle. Niektor teraz môže použiť vetu

- (ii) Every sailor waived to every sailor

[Každý námorník zamával každému námorníkovi],

príčom chce povedať, že každý námorník na lodi zamával každému námorníkovi na môle (a naopak), no veta (ii) fakticky hovorí, že každý námorník (je jedno, či sa nachádza na lodi alebo na môle) zamával každému námorníkovi (opäť je jedno, či ide o námorníka na lodi alebo na môle), t. j. každý z nich zamával aj seba samému. Opäť ide o neintuitívnu interpretáciu.

Poučenie by malo byť zrejme: Situácie sú sice v mnohých prípadoch lepším riešením ako celé možné svety, no neplatí to vo všetkých prípadoch. Problém je v tom, že situácia sa spája s každým použitým výrokom. François Recanati preto nedávno navrhol verziu situačnej sémantiky, v ktorej by sa situácie asociovali s jednotlivými kvantifikačnými výrazmi. Preto s dvoma výskytmi výrazu „the cook“ z vety (i), resp. s dvoma výskytmi výrazu „every sailor“ z vety (ii) by boli spojené rôzne situácie, čím by sa uvedená námietka eliminovala; pozri Recanati (2004).

¹² Poznámam, že Wettsteinovým cieľom nebolo argumentovať v prospech implicitného prístupu, ale skôr v prospech referenčného chápania deskripcií, presnejšie možnosti referenčného použitia deskripcií; o tom sme v podstate hovorili v predchádzajúcom pokračovaní Zouhar (2007).

¹³ Podobné argumenty možno nájsť aj u S. Schiffera a S. Soamesa; pozri Schiffer (1995) a Soames (1986).

Ktorákoľvek z viet (7) – (9) je rovnako dobrá za predpokladu, že deskripcie, ktoré sa v nich vyskytujú, opisujú práve jeden predmet. Problém je však v tom, že keď použijeme Russellovu teóriu, tak vety (7) – (9) majú rôzne pravdivostné podmienky. Rozdiel v pravdivostných podmienkach je spôsobený rozdielnymi dodatkami „na ktorý sa pozerám“, „ktorý som včera kúpil“, resp. „ktorý sa nachádza v mojej pracovni“. Samozrejme, sám hovorca sa môže dostať do pomykova, keby si mal vybrať jednu z uvedených možností ako „tú správnu“ parafrázu jeho použitia vety (1). Jednoducho nemusí mať na mysli žiadne konkrétne doplnenie a napriek tomu sa bude domnievať, že vyslovil niečo, čo je v danej situácii legitímne, určité a nespôsobí žiadne problémy v komunikácii a adrešat to môže vnímať rovnako.

Keďže vety (7) – (9) sú rozdielne aj z hľadiska významu, Russellova teória doplnená o explicitný prístup k tzv. nedostatočným deskripciám neposkytuje vhodné východisko. Preto Wettstein uzatvára:

Russellova teória zlyháva ako všeobecné vysvetlenie určitých deskripcií v prirodzenom jazyku, keďže v takom množstve príkladov [...] nie sú [nedostatočné] určité deskripcie, ktoré v skutočnosti používame, eliptické namiesto jedinečne denotujúcich deskripcií, ktoré vyžaduje Russellova teória (Wettstein 1981, 247).

Wettsteinovo riešenie problému nás teraz nebude nijako mimoriadne zaujímať,¹⁴ no dôležité je to, ako sa s touto námietkou dokážu vyrovnáť obhajcovia Russellovej koncepcie.

¹⁴ Wettstein o svojom riešení píše:

Moja odpoveď znie, že okolnosti výpovede nám pomáhajú v tom zmysle, že poskytujú identifikáciu referenta, no nie v tom zmysle, že poskytujú viacej deskriptívnych charakteristík referenta. Ak niekto napríklad povie „/The/ stôl je pokrytý knihami“, pričom je zjavne prítomný práve jeden stôl, kontext neodhalí nejakú russellovskú deskripciu skrývajúcu sa za použitím deskripcie „/the/ stôl“; kontext však odhalí, o ktorú vec ide.

Hovorca teda môže použiť [nedostatočnú] určitú deskripciu, t. j. výraz, ktorý sa vzťahuje na viacerú vecí, na vykonanie určitej referencie [determinate reference] na nejakú konkrétnu vec. Teraz môžeme pochopiť, ako sa vykoná úplne určité tvrdenie [fully determinate assertion] vyslovením tejto sémanticky neurčitej vety: Propozícia je určitá, pretože hovorca vykoná určitú referenciu a veci, na ktorú takto referoval, pripíše predikát (Wettstein 1981, 248 – 249).

Ako som teda už naznačil, Wettstein hľadá východisko v referenčnom chápaní deskripcií. Predovšetkým prvý citovaný odsek až nápadne pripomína Strawsonove myšlienky, ktoré sme citovali v kapitole 2.18.

Wettsteinov argument vyvolal značný ohlas a vynorilo sa niekoľko viac či menej úspešných riešení. Dnes už klasickým riešením je Schifferova koncepcia skrytých indexikálov. Schifferov návrh *de facto* rešpektuje Wettsteinov argument a pokúša sa zahrnúť jeho dôsledky do celkovej koncepcie deskripcií. Podľa tohto prístupu hovorca použitím výroku s nedostatočnou deskripciou vykonáva tzv. *neurčité tvrdenie* [indeterminate assertion] v tom zmysle, že nie je jednoznačne určené, ktoré konkrétne doplnenie nedostatočnej deskripcie je vhodné; slovom, do úvahy prichádzajú všetky možné doplnenia, a preto nie je jednoznačne určené jedno z nich (pozri Schiffer 1995, 115). Samozrejme, vzniká závažná otázka, ako je to s pravdivosťnými podmienkami takéhoto neurčitého tvrdenia. Schiffer odpovedá:

... vaše neurčité tvrdenie by sa dalo rozumne považovať za pravdivé v prípade, že je pravdivé pri všetkých prípustných spresneniach [admissible sharpening] toho, čo ste povedali; nepravdivé je v prípade, že každé takéto prípustné spresnenie je nepravdivé; a nie je ani pravdivé, ani nepravdivé, ak je pravdivé pri niektorých prípustných spresneniach a nepravdivé pri iných spresneniach (Schiffer 1995, 115).

Pokiaľ ide o pojem prípustného spresnenia, ktorý sa vyskytuje v charakteristike pravdivosťných podmienok, Schiffer píše:

Za prípustné spresnenie vágneho tvrdenia s možno považovať presné tvrdenie, ktoré a) je buď určite pravdivé, alebo určite nepravdivé, a b) je určite pravdivé, keď s je určite pravdivé, a je určite nepravdivé, keď s je určite nepravdivé (Schiffer 1995, 112 – 113).

Charakteristika prostredníctvom pravdivosťných hodnôt nie je však celkom uspokojivá. Problém je v tom, že ak s je neurčité tvrdenie formy „/The/ F je G “ a s_1, \dots, s_n sú všetky prípustné spresnenia vyhovujúce podmienkam a) a b) z uvedeného citátu a majú formu „/The/ F a H_i je G “ ($1 \leq i \leq n$), tak medzi s_1, \dots, s_n môžu existovať také dve tvrdenia s_k a s_l , pre ktoré platí, že buď sú obe pravdivé, alebo sú obe nepravdivé, no deskripcie, ktoré obsahujú – povedzme, že deskripcie „/the/ F a H_k “, resp. „/the/ F a H_l “ – majú rôzne extenzie, t. j. opisujú rôzne predmety. To znamená, že napriek tomu, že tvrdenia s_k a s_l majú tú istú pravdivosťnú hodnotu, sú pravdivé, resp. nepravdivé vďaka rôznym stavom vecí, a preto aspoň jedno z nich by sme zrejme nechceli uznať ako prípustné spresnenie.

Rovnako môžeme položiť otázku, ako vôbec dokážeme rozhodnúť, ktoré z uvedených dvoch tvrdení s_k a s_l sú tým *správnym* spresnením. To

nie je banálny problém, pretože v skutočnosti nemáme k dispozícii žiadne kritérium, ktoré by nám pomohlo rozhodnúť. Treba si totiž uvedomiť, že pôvodné tvrdenie s bolo neurčité v tom zmysle, že deskripcii, ktorá sa v ňom vyskytuje, nevyhovuje práve jedno indivídium, ale je ich viacero. Na toto tvrdenie sa teda nemôžeme spoľahnúť, pretože deskripcia, ktorá sa v ňom vyskytuje, nie je jedinečná. *Správne* spresnenie by bolo zrejme také, ktoré zachová extenziu, teda obohatená deskripcia bude opisovať ten istý predmet ako pôvodná neobohatená deskripcia. Podľa tohto kritéria sa však z uvedeného dôvodu nemôžeme rozhodovať, a preto ani nemôžeme povedať, ktoré z tvrdení s_k a s_l je správnym spresnením.

A napokon sa možno pýtať, ako vôbec vieme, že s_k a s_l sú vôbec prípustné spresnenia, t. j. ako vôbec vieme, či opäť nejde o neurčité tvrdenia v Schifferovom význame. Museli by sme vedieť, že deskripciám „/the/ F a H_k “, resp. „/the/ F a H_l “ vyhovuje práve jeden objekt, a to by znamenalo, že by sme museli mať isté poznatky o celom univerze. Na podobný problém sme narazili už v kapitole 2.20.¹⁵

Alternatívne riešenie predstavil S. Neale (pozri Neale 2004).¹⁶ Zdôrazňuje modálny charakter explicitného prístupu:

Základná myšlienka je výslovne *modálna*: nominálna časť deskripcie je často skrátčením, elipsou či skratkou za aspoň jeden bohatší nominál, ktorý *by* hovorca *mohol* použiť a *mohol by* uviesť, keby sme ho požiadali, aby bol explicitnejší (Neale 2004, 121).

Podľa Nealovho chápania je hovorca v podstate pripravený na požiadanie uviesť inú, bohatšiu deskripciu namiesto tej, ktorú fakticky použil. Z Nealovho hľadiska je podstatné, že je v zásade jedno, akú deskripciu hovorca uvedie; dôležité je to, že nech uvedie akúkoľvek deskripciu, výsledkom bude tvrdenie, ktoré sa dá jednoznačne verifikovať a ktoré – keby bolo zhodou okolností nepravdivé – nebude nepravdivé preto, lebo deskripcii vyhovuje viac ako jeden predmet.

¹⁵ Existuje viacero teórií, ktoré zavádzajú akési skryté indexikály do deskripcií. Pomerne často diskutovanou teóriou je koncepcia, ktorú prezentujú J. Stanley a Z. G. Szabó (pozri Stanley – Szabó 2000). Podľa tejto koncepcie sa fakticky každé všeobecné podstatné meno spája na úrovni logickej formy vo výroku s nejakým indexickým výrazom, ktorý nadobúda hodnoty v závislosti od kontextu. Táto myšlienka sa stala východiskom protiargumentácie H. Cappelen a E. Lepora, ktorí poukázali na to, že vedie k neprijateľným predikciám, keďže vyžaduje neexistujúce interpretácie (pozri napríklad Cappelen – Lepore 2001).

¹⁶ Neale v podstate vychádza z myšlienky S. Blackburna, ktorou Blackburn takisto reagoval na Wettsteinov argument; pozri Blackburn (1988).

Skutočné jadro Nealovho riešenia však tvorí iná myšlienka. Vychádzajúc z predpokladu, že sa často vyjadrujeme skratkovito, veta s deskripciou, ktorú vyslovíme, môže skrývať niektoré nevyslovené zložky. Inými slovami, logická forma vety sa odlišuje od povrchovej štruktúry vety v tom, že obsahuje zložky, ktoré sa nevyskytujú na úrovni povrchovej štruktúry. Ak teda hovorcovi požiadame, aby deskripciu doplnil, fakticky doplní zložky, ktoré boli zamlčané. Zároveň treba povedať, že – na rozdiel od Schifferovho riešenia – to neznamená, že tvrdenie, ktoré vyslovil, má neurčitý význam; jeho význam je celkom určitý a je fakticky totožný s významom vety, v ktorej sa explicitne vyskytujú zložky zmlčané v pôvodnej vete. Komunikácia však často úspešne funguje bez toho, aby bolo treba dopĺňať ďalšie informácie, teda funguje bez toho, aby sme museli vždy vedieť, aký presný význam má hovorcovo tvrdenie.

Na to, aby sme sa vyhli nedorozumeniu, treba uviesť jedno spresnenie. Neale netvrdí, že veta s deskripciou má význam totožný s významom vety s bohatšou deskripciou; tvrdí iba to, že tvrdenie, ktoré hovorca vykoná použitím vety, má význam totožný s významom vety s bohatšou deskripciou. Tento postup je rozumný, pretože nedostatočné deskripcie ako také neexistujú – existujú kompletne deskripcie, ktoré však v danej situácii použitia nevyčleňujú práve jeden predmet; nedostatočnosť sa týka použitia deskripcie, nie deskripcie ako výrazu.

* * *

Problém nedostatočných deskripcií je možné riešiť tak, aby zostala zachovaná russellovská koncepcia deskripcií. To, samozrejme, neznamená, že táto koncepcia je adekvátna pre všetky prípady, ale to iba znamená, že tento druh argumentov ju nediskvalifikuje.

Tým sme fakticky ukončili diskusiu o deskriptívnych výrazoch a zaradili sme ich do širšej skupiny kvantifikátorových výrazov. Ďalej sa budeme zaoberať demonstratívnymi výrazmi a pokúsime sa zistiť, či aj v ich prípade ide o kvantifikátorové výrazy alebo či v skutočnosti patria do kategórie referujúcich termínov.

(pokračovanie)

*Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
filomazo@fphil.uniba.sk*

LITERATÚRA

- BARWISE, J. – PERRY, J. (1983): *Situations and Attitudes*. Cambridge: MIT Press.
- BARWISE, J. – PERRY, J. (1985): Shifting Situations and Shaken Attitudes. *Linguistics and Philosophy* 8, č. 1, 105 – 161.
- BLACKBURN, W. (1988): Wettstein on Definite Descriptions. *Philosophical Studies* 53, 263 – 278.
- BRINTON, A. (1977): Definite Descriptions and Context-Dependence. *Noûs* 11, č. 4, 397 – 407.
- BURGE, T. (1974): Demonstrative Constructions, Reference, and Truth. *The Journal of Philosophy* 71, č. 7, 205 – 223.
- HORNSBY, J. (1977): Singular Terms in Contexts of Propositional Attitudes. *Mind* 86, č. 341, 31 – 48.
- CAPPELEN, H. – LEPORE, E. (2001): Insensitive Quantifiers. In: O'Rourke, M. (ed.): *Truth and Meaning*. Seven Bridges Press, 197 – 213.
- KRIPKE, S. (1979): Speaker's Reference and Semantic Reference. In: French, P. – Uehling, T. – Wettstein, H. (eds.) (1979): *Contemporary Perspectives in the Philosophy of Language*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 6 – 27.
- NEALE, S. (1990): *Descriptions*. MIT Press, Cambridge (Mass.) – London (England).
- NEALE, S. (2004): This, That, and the Other. In: Reimer and Bezuidenhout (eds.) 2004, 68 – 182.
- PEACOCKE, C. (1998): Proper Names, Reference and Rigid Designation. Reprinted in: Ostertag (ed.) 1998, 201 – 224.
- RECANATI, F. (2004): Descriptions and Situations. In: Reimer and Bezuidenhout (eds.) 2004, 15 – 40.
- REIMER, M. (1992): Demonstrating with Descriptions. *Philosophy and Phenomenological Research* 52, č. 4, 877 – 893.
- REIMER, M. – BEZUIDENHOUT, A. (eds.) (2004): *Descriptions and Beyond*. Oxford: Clarendon Press.
- SCHIFFER, S. (1995): Descriptions, Indexicals, and Belief Reports: Some Dilemmas (But Not the Ones You Expect). *Mind* 104, 107 – 131.
- SELLARS, W. (1954): Presupposing. *Philosophical Review* 63, 197 – 215.
- SOAMES, S. (1986): Incomplete Definite Descriptions. *Notre Dame Journal of Formal Logic* 27, 349 – 375.
- STANLEY, J. – SZABÓ, Z. G. (2000): On Quantifier Domain Restriction. *Mind and Language* 15, 219 – 261.
- STRAWSON, P. F. (1992): O referencii. In: Oravcová, M. (ed.): *Filozofia prirodzeného jazyka*. Bratislava: Archa, 126 – 147.
- WETTSTEIN, H. (1981): Demonstrative Reference and Definite Descriptions. *Philosophical Studies* 40, 241 – 257.
- WILSON, G. (1978): On Definite and Indefinite Descriptions. *The Philosophical Review* 87, No. 1, 48 – 76.
- ZOUHAR, M. (2007): Kvantifikácia v prirodzenom jazyku (VII). *Organon F* 14, č. 3, 379 – 398